ΕΤΟΣ Δ'. Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης τῇ 17 Αὐγούστου 1914 ΑΡΙΘ. 191.

ΠΟΙΜΗΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗι ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΔΑΠΑΝΗι ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

ΟΜΙΛΙΑ ΚΓ'.

ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΑΙΤΗΜΑ

« *Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον*
» *δὸς ἡμῖν σήμερον*».

Εἰς τὴν προηγουμένην ὁμιλίαν κατεδείξαμεν ὅτι τὸ μυστήριον, ὅπερ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἵδρυσε διὰ νὰ ἦναι ὁ διηνεκὴς ἁγιασμὸς τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, ἡ τροφὴ καὶ ἡ ζωὴ αὐτῆς εἶναι τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, εἶναι ὁ ἄρτος τῆς θείας Κοινωνίας.

Ἡ Εὐχαριστία εἶναι ἡ τροφὴ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ἡ τρέφουσα εἰς ζωὴν αἰώνιον. «*Ὁ ἐσθίων τὸν ἄρτον τοῦτον ἔχει ζωὴν αἰώνιον*». «*Ὁ » τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα*, εἶπεν ὁ Χριστός, *ἐν » ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ*». Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος βεβαιοῖ ἡμᾶς, ὅτι ὁ τρεφόμενος μὲ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ δὲν ζῇ πλέον ἰδίαν ζωήν, ἀλλὰ τὴν ζωὴν τοῦ Χριστοῦ· «*ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός*». Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀφ' ἑτέρου βεβαιοῖ ἡμᾶς ὅτι ὁ μὴ ἐσθίων τὴν τοῦ Χριστοῦ σάρκα καὶ πίνων τὸ αἷμα αὐτοῦ δὲν ἔχει ἐν ἑαυτῷ ζωήν· «*ἐὰν μὴ » φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, » οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς*».

Ἐὰν ὁ ἄνθρωπος δὲν περιέπιπτεν εἰς τὸ ἁμάρτημα τῆς παρακοῆς, ἐὰν διεφύλαττε τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ ἀθῳότητα ἠδύνατο εὐκόλως καὶ ἀκό-

πως νὰ ἐμμένῃ πάντοτε ἐν τῇ καταστάσει τῆς δικαιοσύνης. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως ἔπεσεν, ἀπώλεσε τὴν ἑαυτοῦ ἀθῳότητα ἐξέπεσε τῆς καταστάσεως τῆς δικαιοσύνης, ἐχωρίσθη ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ χωρισμὸς οὗτος εἶναι δι' αὐτὸν ὁ θάνατος. Ἡ ψυχὴ αὐτοῦ δὲν φωτίζεται πλέον ὑπὸ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ θείου φωτός, δὲν μετέχει πλέον τῆς ἁγιωσύνης, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὸ μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος ἀπεκατέστησεν ἡμᾶς εἰς τὴν πρώτην ἀθῳότητα, ἀλλὰ καὶ ἀφῆκεν ἐν ἡμῖν ὅλας τὰς συνεπείας τῆς ἁμαρτίας. Ἀφῆκεν ἐν ἡμῖν τὴν ἄγνοιαν, τὴν ἀσθένειαν, τὴν κλίσιν πρὸς τὸ ἁμαρτάνειν, τὴν ἐπιθυμίαν τῆς σαρκός, ἥτις ἐπιμόνως καὶ σταθερῶς παρασύρει εἰς τὸ κακόν. Ἐὰν οἱ Ἄγγελοι ἐν τῷ οὐρανῷ ἔπεσαν, ἐὰν ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ὁ πλασθεὶς ἀθῷος καὶ πεπροικισμένος μὲ κλίσεις καὶ ῥοπὰς ἁγνὰς καὶ εὐθείας δὲν ἐνέμεινεν ἐν τῇ δικαιοσύνῃ, πῶς ἡμεῖς, πλάσματα ἐκπεπτωκότα, συλληφθέντες ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ, ῥέποντες ἐκ φύσεως πρὸς τὸ κακόν, περιστοιχούμενοι ὑπὸ σκοπέλων, σκότους καὶ ἀσθενείας, πῶς δυνάμεθα νὰ ἐμμένωμεν ἐν τῇ δικαιοσύνῃ καὶ νὰ κατεργαζώμεθα τὸν ἡμέτερον ἁγιασμὸν χωρὶς τὴν βοήθειαν τῆς σοφίας καὶ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ;

Ἀλλ' εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὴν βοήθειαν ταύτην, ὅστις ἡτοίμασε διὰ τὴν ἡμετέραν ψυχὴν τροφὴν θείαν. Αὕτη δ' εἶναι τὸ σῶμα, τὸ αἷμα, ἡ ψυχή, ἡ θεότης αὐτοῦ, ἣν δίδωσιν αὐτῇ ὡς καθημερινὴν τροφήν, ***ὡς ἄρτον ἐπιούσιον.*** Ἡ τροφὴ αὕτη εἶναι ἡ θεία Εὐχαριστία, διότι λαμβάνοντες τὴν θείαν Κοινωνίαν λαμβάνομεν τὸ σῶμα, τὸ αἷμα, τὴν ψυχὴν καὶ τὴν θεότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεταλαμβάνομεν τὴν θεότητα ὁλόκληρον.

Ἀλλ' ἂς ἴδωμεν τὰ θαυμάσια ἀποτελέσματα τῆς θείας Εὐχαριστίας, τοῦ ***ἐπιουσίου*** τούτου ***ἄρτου***, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς ἔδωκε τροφὴν διὰ τὰς ἡμετέρας ψυχάς. Ἡ θεία Εὐχαριστία ἑνώνει μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ μεταπλάττει ἡμᾶς ἐν Χριστῷ. Δὲν εἴμεθα πλέον ἡμεῖς οἱ ζῶντες, ἀλλ' ὁ Χριστὸς ζῇ ἐν ἡμῖν· ζῶμεν ἐκ τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Τὸ ἀΐδιον αὐτοῦ φῶς φωτίζει τὴν ἡμετέραν ψυχὴν διὰ τῶν θείων αὐτοῦ ἀκτίνων καὶ ἐκδιώκει, διαλύει τὰ σκότη· ἡ ἁγιότης αὐτοῦ ἐμβαλσαμώνει τὴν ἡμετέραν ψυχὴν διὰ τῶν θείων αὐτῆς μύρων καὶ χορηγεῖ αὐτῇ ζωὴν καθαρωτέραν καὶ ζωηροτέραν. Ἡ ἀγάπη αὐτοῦ διαθερμαίνει τὴν ἡμετέραν καρδίαν καὶ καθιστᾷ αὐτὴν ἱκανὴν εἰς τὸ νὰ αἰσθάνεται τὴν ἡδονὴν τῆς ἁγνῆς ἀγάπης. Ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ ἀναπαριστᾷ εἰς τὴν ἡμετέραν ψυχὴν τὰ κάλλη τῆς ἀρετῆς καὶ παρορμᾷ αὐτὴν εἰς τὴν κατόρθωσιν ταύτης. Ἡ θεία Εὐχαριστία ἐνισχύει καὶ ἐνδυναμώνει ἡμᾶς· εἶναι ὁ θεῖος οἶνος ὁ ἐνεργῶν τὴν βλάστησιν τῆς ἀρετῆς τῆς σωφροσύνης, εἶναι ὁ ἄρτος ὁ διευκολύνων τὴν πρᾶξιν τῆς ἀρετῆς. Ἡ θεία Εὐχαριστία ἀποσβέννυσι τὸ πῦρ τῆς σαρκικῆς ἐπιθυμίας. Πᾶσα φλὸξ ὠχριᾷ καὶ σβέννυται ἐνώπιον τῆς ἑστίας ταύτης τῆς ἀγάπης, ἥτις μόνη δύναται νὰ θρέψῃ καὶ διασώσῃ τὴν φλόγα τῆς ἡμετέρας καρδίας. Ἡ θεία Εὐχαριστία ἐνσπείρει ἐν ἡμῖν τὸ σπέρμα τῆς ἀθανασίας. Ῥίπτομεν σπόρον σίτου ἐν τῇ γῇ· οὗτος σήπεται ἐκεῖ καὶ ἀποθνήσκει, ἀλλ' ὁ σπόρος οὗτος περικλείει ἐν ἑαυτῷ καὶ σπέρμα τὸ ὁποῖον γονιμοποιεῖται, παράγει στέλεχος πλῆρες ζωῆς καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀφθό-

νους ἐπιδαψιλεύει καρπούς. Τὸ ἡμέτερον σῶμα σαπρήσεται ἐπίσης ἐν τῇ γῇ, θὰ σαπήσῃ ἐκεῖ καὶ θὰ μεταβληθῇ εἰς κόνιν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡγίασε τὴν ἤδη ἀθάνατον ἡμετέραν ψυχήν, ἐπειδὴ τὸ ἔνδοξον καὶ ἀθάνατον αὐτοῦ σῶμα ἤγγισε τὸ ἡμέτερον σῶμα καὶ ἐνεφύτευσεν ἐν αὐτῷ σπέρμα ἀθανασίας, διὰ τοῦτο ὄχι μόνον ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἀλλὰ καὶ τὸ ἡμέτερον σῶμα ἀκόμη θὰ ἐνδυθῶσι δόξαν καὶ ἀθανασίαν.

Ἐκ τῶν λεχθέντων κατανοοῦμεν ὅτι ἡ θεία Εὐχαριστία εἶναι ἡ μόνη ἀναγκαία καὶ ἀπαραίτητος διὰ τὴν ζωὴν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς τροφή, διότι ἡ ψυχὴ ἡμῶν δύναται νὰ ζῇ μόνον διὰ τοῦ φωτός, τοῦ ἁγιασμοῦ, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ, καὶ διότι ὅλους τοὺς ὅρους τῆς ζωῆς αὐτῆς ἀνευρίσκει ἐν μόνῃ τῇ ἑνώσει μετὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ. Ἀλλ' ἤδη γεννᾶται τὸ ζήτημα διατί ἡ θεία Εὐχαριστία πρέπει νὰ ἦναι ὁ καθημερινὸς ἄρτος τῆς ἡμετέρας ψυχῆς· διατί ὀφείλομεν καθ' ἑκάστην, τουτέστι συχνὰ νὰ μεταλαμβάνωμεν διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ ζῶμεν καὶ νὰ μὴ ἀποθάνωμεν;

Οὕτως ἤρεσε, Χριστιανοί μου, τῷ πανσόφῳ καὶ παναγάθῳ Θεῷ νὰ χορηγῇ ἡμῖν ἑαυτὸν ὡς τροφὴν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, διὰ νὰ μεταδίδῃ αὐτῇ τὴν ζωήν, τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ζωῆς, ἔπειτα τὸν ἁγιασμὸν καὶ τέλος τὴν μακαριότητα· θέλει δὲ καθ' ἑκάστην, τουτέστι συνεχῶς νὰ λαμβάνωμεν τὴν τροφὴν ταύτην.

Οἱ λόγοι τῆς τοιαύτης τοῦ Θεοῦ θελήσεως εἶναι πολλοὶ καὶ σοβαροί. Ὁ Θεὸς ἠθέλησε νὰ ἔρχηται εἰς συχνὴν μεθ' ἡμῶν ἕνωσιν διὰ τῆς θείας κοινωνίας, διὰ νὰ ἑδραιώσῃ ἡμᾶς ἐν τῇ ὑπακοῇ καὶ τῇ ταπεινώσει, διὰ νὰ κάμῃ εἰς ἡμᾶς ἀντιληπτὸν ὅτι καθ' ἑκάστην ἔχομεν ἀνάγκην τῆς βοηθείας αὐτοῦ, καὶ διὰ νὰ χορηγῇ ἡμῖν καθ' ἑκάστην ἀπόδειξιν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς προστασίας καὶ βοηθείας αὐτοῦ.

Ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἡμετέραν συνεργασίαν· δὲν ἤρεσεν εἰς τὸν Θεὸν νὰ κατορθοῦται οὗτος διὰ μόνης τῆς βοηθείας αὐτοῦ ἢ διὰ μόνης τῆς ἡμετέρας προσπαθείας, ἀλλὰ θέλει ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν νὰ ἦναι τὸ ἔργον ὅλων τῶν ἡμερῶν τῆς ἡμετέρας ζωῆς, ὁ καρπὸς τῶν καθημερινῶν ἀγώνων καὶ θριάμβων ἡμῶν. Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν δυνάμεθα ἄνευ αὐτοῦ ἔχομεν ἀνάγκην νὰ ἑνούμεθα συνεχῶς μετ' αὐτοῦ διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Κοινωνίας.

Ἡ θεία Κοινωνία εἶναι ἡ τροφὴ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς· ἡ τροφὴ δὲ προϋποθέτει ἀνάγκας ἀείποτε ἀνανεουμένας. Θὰ ἐξησθένει λοιπὸν καὶ θὰ κατεβάλετο ἡ ἡμετέρα ψυχὴ ἐὰν σπανίως ἠθέλομεν μεταλαμβάνῃ, καὶ θὰ ἀποθάνῃ δὲ ἐὰν ἐπὶ μακρὸν χρόνον θέλομεν στερήσει ταύτην τῆς θείας ταύτης τροφῆς.

Ἡ ψυχὴ ἡμῶν εἶναι νοῦς περιωρισμένος, ὅστις ἐξαντλεῖται διὰ τῆς καθημερινῆς πάλης κατὰ παντὸς ἐναντίου καὶ πρὸ πάντων κατὰ τῶν παθῶν· ἔχει λοιπὸν ἀνάγκην νὰ ἀνανεώνῃ τὰς ἑαυτοῦ δυνάμεις καὶ νὰ ἀντλῇ νέας ἐκ τῆς πηγῆς τῆς ζωῆς, ἥτις εἶναι ὁ Χριστός, ὅπως τὸ φυτὸν ἔχει ἀνάγκην νὰ ἀπομυζᾷ καθ' ἑκάστην ἐκ τῆς γῆς τὴν ἑαυτοῦ τροφήν, ἵνα αὐξάνῃ καὶ μὴ ξηρανθῇ.

Ἡ ψυχὴ ἡμῶν εἶναι πνευματικὴ ὑπόστασις, πνευματικὴ ὕπαρξις τῆς ὁποίας ζωὴ εἶναι τὸ φῶς καὶ ἡ ἀλήθεια. Τὸ φῶς δὲ τοῦτο καὶ ἡ ἀλήθεια

αὕτη ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ψυχῇ τείνουσιν εἰς τὸ νὰ σκοτισθῶσιν ἐκ τῆς αἰσθητικῆς ζωῆς· ἔχει λοιπὸν ἀνάγκην νὰ ἑνοῦται συχνὰ μετὰ τοῦ Χριστοῦ, ὅστις εἶναι τὸ ὄντως φῶς καὶ ἡ ἀλήθεια.

Ἡ θεία Κοινωνία δὲν ἐκριζώνει ἐντελῶς τὰ ἐν ἡμῖν πάθη, ἀλλὰ ἐξασθενίζει ταῦτα, δὲν ἐκριζώνει τὴν ἐν ἡμῖν σαρκικὴν ἐπιθυμίαν, ἀλλὰ χαλιναγωγεῖ καὶ περιορίζει ταύτην. Ὅταν τὰ ἡμέτερα πάθη ἀνακτήσωσι τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις, ὅταν ἡ ὁρμὴ τῆς σαρκὸς ἀναφανῇ ἐκ νέου, τότε ἔχομεν ἀνάγκην νέας βοηθείας καὶ ταύτην μόνον παρὰ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν.

Χριστιανοί μου ἀγαπητοί, ἡ πηγὴ ὅλων τῶν συμφορῶν τῆς ἀνθρωπότητος εἶναι ἡ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀπομάκρυνσις καὶ χωρισμὸς αὐτῆς. Τοὐναντίον ἡ πηγὴ ὅλων τῶν χαρίτων, ἡ πηγὴ τῆς ἐν τῇ γῇ εὐδαιμονίας καὶ τῆς ἐν οὐρανοῖς μακαριότητος εἶναι ἡ μετὰ τοῦ Θεοῦ ἕνωσις, ἥτις ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς συχνῆς μετυλήψεως τῶν ἀχράντων Μυστηρίων, διὰ τοῦ ***ἐπιουσίου*** καὶ ζωοποιοῦ καὶ σωτηριώδους ***ἄρτου*** τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ἂς προσερχώμεθα λοιπὸν συχνὰ εἰς τὴν Τράπεζαν τοῦ Κυρίου καὶ ἂς κοινωνῶμεν μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης τοῦ Ἄρτου καὶ τοῦ Οἴνου τῆς θείας Εὐχαριστίας. «*Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,* » *τὸν Ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον*». Γένοιτο.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ

ΟΜΙΛΙΑ ΞΓ΄.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΝ ΤΗ ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

« Μνησθείη Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Κράτους τῆς » βασιλείας σου ἐν τῇ Βασιλείᾳ αὐτοῦ».

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί.—Δύο σημεῖα τῆς θείας Λειτουργίας ὀνομάζονται Εἴσοδοι. Ἡ πρώτη, ἡ γινομένη εἰς τὸ τέλος τῶν Ἀντιφώνων ἢ τῶν Τυπικῶν, λέγεται Μικρὰ Εἴσοδος, ἢ Εἴσοδος τοῦ Εὐαγγελίου. Ἡ πρώτη ὀνομασία ἐδόθη πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τὴν Μεγάλην Εἴσοδον, περὶ τῆς ὁποίας ὁ λόγος κατωτέρω· ἡ δὲ δευτέρα ὀνομασία ἐλήφθη ἀπὸ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, μὲ τὸ ὁποῖον γίνεται ἡ Εἴσοδος αὕτη. Ἐνθυμίζει δὲ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος Εἴσοδος τὸ ἀρχαῖον λειτουργικὸν ἔθιμον, κατὰ τὸ ὁποῖον εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἱερᾶς Λειτουργίας τὸ Εὐαγγέλιον μετεφέρετο, προπορευομένων ἀνημμένων λαμπάδων, ἐκ τοῦ Σκευοφυλακείου, ὅπου ἐφυλάττετο, εἰς τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν. Ἦτο δὲ τὸ Σκευοφυλάκιον ἓν δωμάτιον, παρακείμενον εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα, ἢ πολλὰ δωμάτια κείμενα πλησίον τοῦ ναοῦ. Ἐνθυμίζει ἀκόμη ἡ προκειμένη Εἴσοδος τὴν ὥραν, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ πάλαι οἱ Χριστιανοὶ εἰσήρχοντο ἀπὸ τὸν Νάρθηκα εἰς τὸν

κυρίως Ναόν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὥραν εἰσήρχετο εἰς αὐτὸν καὶ ὁ Βασιλεύς Σήμερον κατὰ τὴν Μικρὰν Εἴσοδον εἰσέρχεται ὁσάκις πρόκειται νὰ λειτουργήσῃ ὁ Ἀρχιερεὺς ἀπὸ τὸν κυρίως Ναὸν εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα.

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ ὀλίγα ὡς ἐν προοιμίῳ περὶ τῆς Μικρᾶς Εἰσόδου· ἡ δὲ Μεγάλη Εἴσοδος, τελουμένη κατὰ τὴν ὥραν τοῦ Χερουβικοῦ, σκοπὸν μὲν ἔχει τὴν ἐπίσημον μεταφορὰν τῶν Δώρων ἐκ τῆς Προθέσεως, ὅπου ἔγινεν ὑπὸ τοῦ Λειτουργοῦ ἡ διευθέτησις καὶ προετοιμασία αὐτῶν, εἰς τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν, ἵνα ἐν καιρῷ ἁγιασθῶσιν ἐνταῦθα, συμβολίζει δὲ ἡ λειτουργικὴ αὕτη πρᾶξις δύο τινὰ περιστατικὰ τοῦ βίου τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Τὸ ἓν εἶναι ἡ ἐκ τῆς Βυθανίας εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα θριαμβευτικὴ εἴσοδος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Βαΐων. Διότι τότε καὶ ὁ πλεῖστος ὄχλος καὶ οἱ παῖδες τῶν Ἑβραίων ὑπεδέχθησαν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ τὸν Ἰησοῦν ὡς Βασιλέα, ψάλλοντες πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἐπινικίους ὕμνους. Τὸ ἄλλο γεγονός, τὸ ὁποῖον ἐξεικονίζει ἡ Μεγάλη Εἴσοδος, εἶναι ὁ ἐνταφιασμὸς τοῦ Χριστοῦ. Οὕτω δὲ ἡ Ἁγία Τράπεζα ἐπέχει τὴν θέσιν τοῦ ἐκ πέτρας λελατομημένου μνημείου, ὅπου ὁ εὐσχήμων Ἰωσὴφ ἐκήδευσε τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ μετὰ τὴν ἀποκαθήλωσιν αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Λειτουργὸς καταθέτων τὰ Δῶρα ἐπὶ τῆς Ἁγίας Τραπέζης, λέγει τὸ ἑξῆς τροπάριον. «Ὁ εὐσχήμων Ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ξύλου » καθελὼν τὸ ἄχραντόν σου σῶμα, σινδόνι καθαρᾷ εἱλήσας καὶ ἀρώμα- » σιν, ἐν μνήματι κοινῷ κηδεύσας ἀπέθετο». Κατὰ τὸν Συμεὼν δὲ τὸν Θεσσαλονίκης ἡ Μεγάλη Εἴσοδος ἔχει καὶ ἄλλην συμβολικὴν σημασίαν. Αὕτη, λέγει, ἐμφαίνει τὴν δευτέραν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ, ὁπότε οὗτος θὰ ἔλθῃ μετὰ δόξης.

Ἀλλὰ σήμερον εἰς τὸν παρόντα λόγον δὲν πρόκειται κυρίως περὶ τοῦ τί σημαίνει ἡ Μεγάλη αὕτη Εἴσοδος, ἢ πῶς γίνεται τώρα παρ' ἡμῖν, οὐδὲ περὶ τοῦ τί ὀφείλουν οἱ ἱερεῖς νὰ μνημονεύουν κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην σύμφωνα μὲ τὰς σχετικὰς ἐγκυκλίους ὁδηγίας τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ σκοπός μας εἰς τὴν σημερινὴν ὁμιλίαν εἶναι ὁ ἑξῆς. Νὰ μεταφέρω νοερῶς τοὺς ἀναγνώστας καὶ τοὺς ἀκροατάς μου εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν ἐν Κωνσταντινουπόλει, καθ' ἣν ἐποχὴν ἦτο αὕτη ἐν ἐνεργείᾳ Χριστιανικὸς Ναός, καὶ οἱ ὑπερύψηλοι θόλοι της, καὶ οἱ διὰ θαυμασίων ψηφιδωτῶν πεποικιλμένοι τοῖχοί της, καὶ οἱ ἑκατὸν μαρμάρινοι πολυτελεῖς κίονές της ἀντήχουν τὴν βυζαντινὴν μουσικὴν τῶν εἰκοσιπέντε ψαλτῶν, καὶ τὴν ἐκπληκτικὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν ἱερῶν τελετῶν, τὰς ὁποίας ἐξετέλουν πολλάκις δεκάδες ἑκατοντάδων Κληρικῶν. Ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς μεταφέρω εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, ὅταν αὕτη κατὰ τὸ δημῶδες ᾆσμα, εἶχε τετρακόσια σήμαντρα, κ' ἑξήντα δυὸ καμπάνας· ὅταν δεξιὰ μὲν ἔψαλλεν ὁ Πατριάρχης, ἀριστερὰ δὲ ὁ Βασιλεύς· καὶ τί νὰ σᾶς δείξω ἀπὸ ὅλην αὐτὴν τὴν μεγαλοπρέπειαν; Ἕνα μόνον σημεῖον αὐτῆς σχετικὸν μὲ τὴν ἐν τῇ Λειτουργίᾳ παρουσίαν τῶν Αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, περὶ τῶν ὁποίων ὡς προστατῶν καὶ εὐεργετῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐκάμαμεν λόγον εἰς τὴν προηγουμένην ὁμιλίαν. Νὰ σᾶς γνωρίσω δηλαδὴ τὴν λαμπρότητα, τὴν ὁποίαν προσέδιδεν εἰς τὴν Μεγάλην Εἴσοδον ἡ εἰς αὐτὴν συμμετοχὴ τῶν ἡμετέρων Βασιλέων, καὶ τὴν τάξιν κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτοι προσήρχοντο εἰς τὴν Ἁγίαν Κοινωνίαν.

Ὅταν οἱ ψάλται ἤρχιζαν νὰ ψάλλουν μελῳδικῶς τὸ Χερουβικόν, ἤρχοντο οἱ ἐντιμότεροι ἐκ τῶν διακόνων,—ἦτο δὲ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνήρχετο εἰς ἑκατὸν πενῆντα,—καὶ προσεκάλουν τὸν Βασιλέα. Τότε οὗτος ἤρχετο μετὰ τῶν διακόνων εἰς τὴν Πρόθεσιν, πρὸ τῆς ὁποίας ἱστάμενος ἐνεδύετο προηγουμένως ἐπάνω τοῦ βασιλικοῦ του σάκκου καὶ τοῦ διαδήματος χρυσοῦν μανδύαν. Καὶ εἰς μὲν τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐκράτει τὸν Σταυρόν, καθὼς ἦτο συνήθεια νὰ τὸν κρατῇ ὁ Βασιλεύς, ὅταν φορῇ καὶ τὸ στέμμα· εἰς δὲ τὴν ἀριστερὰν ἐβάστα σκῆπτρον, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὠνομάζετο καὶ *νάρθηξ*. Ἐπέχει λοιπὸν εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὁ Βασιλεὺς τάξιν ἐκκλησιαστικήν, τὴν ὁποίαν ὀνομάζουν τοῦ *δεσπότου*. Ἦσαν δὲ οἱ δεσποτάτοι οὗτοι ὑπηρέται τοῦ Ἁγίου Βήματος, οἵτινες ἐφόρουν μανδύαν καὶ μὲ λαμπάδας εἰς τὰς χεῖρας προεπορεύοντο τοῦ Εὐαγγελίου, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἀναγνωσθῇ εἰς τὸν Ἄμβωνα, καὶ πρὸ τῶν ἁγίων δώρων. Κρατῶν λοιπὸν ὁ Βασιλεὺς καὶ τὰ δύο, ἤτοι τὸν Σταυρὸν καὶ τὸν *νάρθηκα* ἢ τὸ σκῆπτρον προηγεῖται ὅλης τῆς Εἰσόδου. Ἐκ τῶν δύο δὲ μερῶν αὐτοῦ τὸν παρακολουθοῦν οἱ λεγόμενοι *Βάραγγοι* κρατοῦντες ὅλοι τοὺς πελέκεις των, καὶ νέοι εὐγενεῖς ἔνοπλοι περὶ τοὺς ἑκατόν. Κατόπιν δὲ τοῦ Βασιλέως ἔρχονται οἱ διάκονοι καὶ οἱ ἱερεῖς κρατοῦντες τὰ ἱερὰ σκεύη καὶ αὐτὰ τὰ Ἅγια. Ἀφοῦ δὲ περιέλθουν κατὰ τὴν συνήθειαν τὸν Ναὸν ἔρχονται μέχρι καὶ τοῦ Σωλέου, ἤτοι τῶν βαθμίδων τῶν πρὸ τῆς Ὡραίας Πύλης. Λοιπὸν οἱ μὲν ἄλλοι πάντες ἵστανται ἔξω. μόνος δὲ ὁ Βασιλεὺς διερχόμενος τὸν Σωλέαν εὑρίσκει τὸν Πατριάρχην ἱστάμενον εἰς τὰ Ἅγια *Θυρία*, ἤτοι τὴν Ὡραίαν Πύλην· τότε δὲ κλίνουν καὶ οἱ δύο τὰς κεφαλάς των ὁ μὲν Πατριάρχης ἔσωθεν, ὁ δὲ Βασιλεὺς ἔξωθεν εἰς σχῆμα χαιρετισμοῦ· καὶ μετὰ τοῦτο ἔρχεται ὁ δευτερεύων ἐκ τῶν διακόνων, εἰς μὲν τὴν δεξιὰν χεῖρα κρατῶν θυμιατόν, εἰς δὲ τὴν ἄλλην τὸ ὠμοφόριον τοῦ Πατριάρχου καὶ θυμιᾷ τὸν Βασιλέα. Ἀφοῦ δὲ οὗτος κλίνῃ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, βοᾷ μεγάλῃ τῇ φωνῇ ὁ δευτερεύων διάκονος. «Μνησθείη Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Κράτους τῆς βασιλείας » σου ἐν τῇ Βασιλείᾳ αὐτοῦ πάντοτε, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας » τῶν αἰώνων». Τὸ αὐτὸ δὲ λέγουσι καὶ ὅλοι οἱ μετ' αὐτὸν ἐρχόμενοι διάκονοι καὶ Ἱερεῖς. Εἰσερχόμενοι δὲ πάντες οὗτοι εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα λέγουσι καὶ εἰς τὸν Πατριάρχην τὸ ἑξῆς· «Μνησθείη Κύριος ὁ Θεὸς τῆς » ἀρχιερωσύνης σου ἐν τῇ Βασιλείᾳ αὐτοῦ πάντοτε, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς » τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων». Ἀφοῦ δὲ τελειώσῃ τοῦτο, χαιρετήσας ὁ Βασιλεὺς τὸν Πατριάρχην ἀποδύεται τὸν χρυσοῦν μανδύαν, τὸν ὁποῖον ἐφόρεσε πρὸ ὀλίγου, καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὴν θέσιν του, τὴν λεγομένην *Ἀναβάθραν*, ὅπου κάθηται, ἀνιστάμενος μόνον κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως, καὶ τοῦ Πάτερ ἡμῶν, καὶ κατὰ τὴν ὕψωσιν τοῦ δεσποτικοῦ καὶ ἁγίου Σώματος.

Τότε δέ, ἤτοι μετὰ τὴν ὕψωσιν τῶν Ἁγίων Δώρων, ἐὰν ὁ βασιλεὺς εἶναι ἕτοιμος διὰ νὰ κοινωνήσῃ, τὸν προσκαλοῦν οἱ ἐντιμότεροι τῶν Διακόνων τῆς Ἐκκλησίας. Εἰσέρχεται δὲ μὲ αὐτοὺς εἰς τὸ Ἅγιον Βῆμα ὁ Βασιλεὺς καὶ λαμβάνων θυμιατὸν θυμιᾷ τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν σταυροειδῶς· πρῶτον κατὰ ἀνατολάς, ἔπειτα πρὸς βορρᾶν, κατόπιν πρὸς δυσμάς, καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς νότον· ἔπειτα πάλιν πρὸς ἀνατολὰς θυμιῶν, θυμια-

τίζει καὶ τὸν Πατριάρχην· οὗτος δὲ εὐχαριστήσας δι' ὑποκλίσεως, καὶ λαβὼν τὸν θυμιατὸν ἀπὸ τῆς χειρὸς τοῦ Βασιλέως ἀντιθυμιᾷ αὐτόν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀφαιρῶν ὁ Βασιλεὺς τὸ στέμμα ἐκ τῆς κεφαλῆς του, ἐγχειρίζει αὐτὸ εἰς τοὺς Διακόνους. Ὁ δὲ Πατριάρχης δίδει εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Βασιλέως μίαν μερίδα τοῦ δεσποτικοῦ Σώματος, τὴν ὁποίαν ἀφοῦ μεταλάβῃ, κοινωνεῖ καὶ ἐκ τοῦ ζωοποιοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ὄχι μὲ τὴν Λαβίδα, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τοῦ Ἁγίου Ποτηρίου κατὰ τὸν τρόπον τῶν ἱερωμένων. Ὁ Πατριάρχης δηλαδὴ κρατεῖ τὸ Ἅγιον Ποτήριον, ὁ δὲ Βασιλεὺς ἐγγίζει εἰς αὐτὸ τὸ στόμα του. Ἀφοῦ δὲ κοινωνήσῃ τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων ὁ Βασιλεὺς ἐπαναφέρει τὸ στέμμα εἰς τὴν κεφαλήν του καὶ ἐξέρχε- ἀπὸ τὸ Ἅγιον Βῆμα, ἐπανερχόμενος εἰς τὴν θέσιν του μέχρις ὅτου τελειώσῃ ἡ θεία Λειτουργία, ὁπότε ἀφοῦ λάβῃ ἀντίδωρον καὶ εὐλογηθῇ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου καὶ τῶν παρόντων Ἀρχιερέων καὶ ἀφοῦ ἀσπασθῇ τὰς χεῖράς των, ἐξέρχεται τοῦ ναοῦ ἐπευφημούμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ.

Αὕτη εἶναι ἡ τάξις, ὡς μᾶς τὴν περιγράφουν δύο χρονογράφοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Βασιλεὺς εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν συμμετεῖχε μὲ ὅλην τὴν ἐπισημότητα εἰς τὴν Μεγάλην Εἴσοδον ἐν τῇ Λειτουργίᾳ, καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν τάξιν προσήρχετο εἰς τὴν μετάληψιν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων.

Ἀπ' ἐδῶ δύναταί τις, ἀγαπητοί, νὰ φαντασθῇ ὁπόση ἦτο ἡ λαμπρότης καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια, μὲ τὴν ὁποίαν ἐτελεῖτο εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν ἡ θεία Λειτουργία. Ἀρχιτεκτονικὴ τοῦ Ναοῦ ἀνυπερβλήτου τελειότητος· πλοῦτος ἱερῶν ἀμφίων καὶ σκευῶν ἀνυπολογίστου ἀξίας· ψαλμῳδία ἐκτελουμένη ὑπὸ πολυμελεστάτων καλλιφωνικῶν χορῶν· ἑκατοντάδες συλλειτουργῶν ἱερέων καὶ διακόνων μὲ προεξάρχοντα τὸν Πατριάρχην ἕνα Ταράσιον ἢ ἕνα Φώτιον, ἢ ἕνα Γερμανόν, ἁγίους δηλαδὴ καὶ σοφωτάτους, καὶ μὲ χορείαν δεκάδων ἄλλων εὐλαβῶν καὶ πολυμαθῶν Ἀρχιερέων συνιερουργούντων μετὰ τοῦ Πατριάρχου· ἐκκλησίασμα πληροῦν τὸν Ναὸν μέχρι τῶν κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου· κήρυγμα εὔγλωττον καὶ συγκινητικόν· ἡ παρουσία ὅλων τῶν αὐλικῶν καὶ τῶν ἀρχόντων τῆς πολιτείας ἐν ἐπισήμῳ στολῇ μὲ ἐπὶ κεφαλῆς ἕνα βασιλέα, πλουσιώτατον, ἰσχυρότατον, δοξάσαντα πολλάκις τὰ βυζαντινὰ ὅπλα ἐναντίον τῶν ποικιλωνύμων ἐχθρῶν τοῦ Κράτους· ὅλα ταῦτα συνετέλουν βεβαίως εἰς μίαν ἔξοχον μεγαλοπρέπειαν καὶ μοναδικὴν λαμπρότητα, ἥτις ἦτο ἱκανὴ νὰ σαγηνεύσῃ τοὺς πιστοὺς καὶ νὰ ἐκπλήττῃ τοὺς ἀλλοθρήσκους. Καὶ ἀναφέρει ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, ὅτι ὅταν οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Βλαδιμήρου, βασιλέως τῶν Ρώσσων ἐθνικοῦ ἀκόμη, παρευρέθησαν εἰς μίαν Λειτουργίαν ἐν Ἁγίᾳ Σοφίᾳ τελουμένην μὲ τὴν μεγαλοπρέπειαν ταύτην ἔμειναν ἔκπληκτοι· διὰ τοῦτο ὅταν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Ρωσσίαν διὰ τῆς ἀφηγήσεως τῶν ζωηροτάτων ἐντυπώσεων περὶ τῆς θείας Λειτουργίας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔπεισαν τὸν βασιλέα των νὰ ἀσπασθῇ τὸν Χριστιανισμὸν διὰ μέσου τῆς ἐν Βυζαντίῳ Ἐκκλησίας, τῆς ὁποίας αἱ θρησκευτικαὶ τελεταὶ ἦσαν τόσον ὡραῖαι καὶ πολυτελεῖς, μεταρσιώνουσαι καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀπίστους εἰς τὰ ἐπουράνια.

Ἀγαπητοί! Ἡ Ἁγία Σοφία τώρα καὶ 460 ἔτη δὲν ἀντηχεῖ πλέον μὲ τοὺς χριστιανικοὺς ὕμνους, καὶ δὲν ἁγιάζεται μὲ τὰς θρησκευτικὰς

τελετὰς τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὸ χριστιανικὸν ἱερατεῖον δὲν ἀναπέμπει πρὸς τὸν Θεὸν ἐνταῦθα τὰς εὐχὰς καὶ δεήσεις ὑπὲρ τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος, καὶ ὁ ἡμέτερος Πατριάρχης καὶ ἡ λοιπὴ ἱεραρχία μας δὲν τελεῖ τὴν θείαν Μυσταγωγίαν ἐν τῷ καθεδρικῷ τούτῳ Ναῷ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ οἱ Βασιλεῖς ἡμῶν δὲν ἑδρεύουν ἐν Κωνσταντινουπόλει νὰ ἐκκλησιάζωνται εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν καὶ νὰ δίδουν τὸ καλὸν παράδειγμα τῆς ἐκπληρώσεως τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων καὶ νὰ συντελοῦν τὸ καθ' ἑαυτοὺς διὰ τῆς παρουσίας αὐτῶν εἰς τὴν ἀνάδειξιν τῆς λαμπρότητος καὶ μεγαλοπρεπείας τῆς ἐν τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τελετουργικῆς τάξεως. Διατί δὲ τοῦτο; Διότι ναὶ μὲν διατηρεῖται, χάρις τῷ Θεῷ! σῶον καὶ ἀνέπαφον τὸ οἰκοδομικὸν καλλιτέχνημα τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἐπιζῆσαν, τῇ βοηθείᾳ τοῦ Θεοῦ! κατόπιν τόσων αἰώνων καὶ τόσων ἀντιξόων περιστάσεων· ἀλλ' εἶναι δυστυχῶς μεταβεβλημένον εἰς τουρκικὸν τέμενος, ἀντὶ τῶν κωδωνοστασίων ἐπιδεικνύον τοὺς ὑψηλοὺς μιναρέδες, ἀντὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου καὶ τοῦ θείου κηρύγματος καὶ τῶν ἱερῶν ψαλμῳδιῶν καὶ τῆς χριστιανικῆς λατρείας κάμνον νὰ ἀντηχῇ τὸ κοράνιον τοῦ Μωαμεθανισμοῦ καὶ αἱ φωναὶ τῶν μουεζίνιδων καὶ ἰμάμιδων καὶ οὐλεμάδων!

Ἀλλὰ καὶ μόλα ταῦτα! Ἡ Ἁγία Σοφία δὲν ἔπαυσέ ποτε καὶ ὑπὸ τὰς πλέον δυσμενεῖς ἐθνικὰς συνθήκας νὰ θεωρῆται εἰς τὴν ἐθνικοθρησκευτικὴν ἡμῶν συνείδησιν ὡς ὁ λατρευτὸς καθεδρικὸς Ναὸς τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Οὗτος συγκεντρώνει, ὡς ἐὰν ἦτο μαγνητικὴ βελόνη, τοὺς ἐθνικοὺς πόθους τῶν πανελλήνων, οἵτινες τότε θὰ θεωρήσωμεν πλήρη καὶ τελείαν τὴν ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν ἡμῶν, πότε; Ὅταν πάλιν θὰ εἶναι ἡ πόλις ἰδική μας, ὅταν πάλιν θὰ εἶναι ἰδική μας ἡ Ἁγία Σοφία, ὅταν καὶ πάλιν ὁ Πατριάρχης μας ὁ Οἰκουμενικὸς θὰ προεξάρχῃ τῶν ἱεροτελεστιῶν εἰς τὸ *Μέγα Μοναστῆρι*, ὅταν καὶ πάλιν οἱ Βασιλεῖς ἡμῶν θὰ ἔχουν τὴν πρωτεύουσάν των εἰς τὴν Πόλιν, καὶ θὰ ἐκκλησιάζωνται εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, καὶ θὰ λαμπρύνουν διὰ τῆς συμμετοχῆς αὐτῶν τὴν τελετὴν τῆς θείας Λειτουργίας ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ ὅταν καὶ πάλιν οἱ διάκονοι αὐτῆς κατὰ τὴν Μεγάλην Εἴσοδον θὰ δέωνται τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου ὑπὲρ αὐτῶν, βοῶντες μεγάλῃ τῇ φωνῇ «Μνησθείη Κύριος ὁ Θεὸς » τοῦ κράτους τῆς βασιλείας σου ἐν τῇ Βασιλείᾳ αὐτοῦ πάντοτε, νῦν, καὶ » ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων». Ὁποία χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις καὶ δόξα τότε!

Ἂς ἐργαζώμεθα λοιπὸν ὅλοι μας σύμφωνα μὲ τὰς πανελληνίους ταύτας ἐλπίδας, ἂς ζῶμεν καὶ ἂς διάγωμεν εὐλαβῶς καὶ σωφρόνως κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἂς εὐχώμεθα εἰς τὸν Ἅγιον Θεὸν κατ' ἰδίαν καὶ εἰς τὰς κοινάς μας προσευχάς, ὅπως μὴ μᾶς ἀφήσῃ νὰ ὑπερηφανευθῶμεν διὰ τὰς τελευταίας νίκας, ἀλλ' ὅπως μᾶς καταξιώσῃ ταχέως νὰ πραγματοποιήσωμεν τὴν ἀνάκτησιν καὶ ὅλων τῶν ἐπιλοίπων χωρῶν, αἵτινες ἀποτελοῦν τὸ σύνολον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ νὰ συλλειτουργηθῶμεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας μὲ τὸν ἔνδοξον ἡμῶν Βασιλέα ὡς Κωνσταντῖνον δωδέκατον. Γένοιτο!